

1. אוצר מדרשים (אייזנשטיין) רבינו הקדוש עמוד 513 ד"ה פרק השבעה. - (א')

לו רבי. פרוש מיראה זה העוסק בתורה מפני יראתו מן הפורענות כדי שתגין עליו ולא מאהבה עסק בה. אביי ורבא אמרי תרווייהו פרוש מיראה ופרוש מאהבה ליתנון (אינן) מבלי עולם דסופן מטו לעסוק לשמה, כדאמר ר' אלעזר בן עזריה לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אמר רב נחמן בר יצחק דמטמרא מטמרא ודמגליא מגליא, בי דינא רבא יתפרע מהני דחפי גונדי (המתכסים בבגדים שחורים) האומר אל תגע בי כי קדשתיך. ואמר לה

2. זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת כי תצא דף רעז עמוד א

בת יחידה דא נשמה, ושכב עמה בצלותא דשכיבא בהשכיבנו, ונתן לאבי הנערה חמשים כסף כ"ה כ"ה אתוון דיחודא, קום רעיא מהימנא דודאי מאן דאשתדל בהלכה שלא לשמה ורווח הלכה ודאי בתפישה איהי לגביה ועם כל דא אוקמוה לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה והאי הלכה מסטרא דנער טוב דאתפרש מאילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול, ועל שם נער אתקריאת איהי נערה דעתיד לקיים בה (איוב)

3. עקידת יצחק ויקרא שער ע (פרשת אם בחקותי) ד"ה אמנם מה

אל האות המפורסם הזה באמת, לא יבצר מהם האות ההוא העליון המכוון מהמצות בעצם וראשונה כענין התרופה המסוגלת לענין מיוחד שלא תמנע תועלת' אע"פ שיכוון מהלוקח אותה ענין אחר. והוא מה שאמרו חז"ל (פסחים נ' ב) לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וכהא דרמי רבא (שם) כתיב (תהלים נ"ז) כי גדול עד שמים חסדך. וכתוב (שם) ק"ח) כי גדול מעל שמים חסדך. הא כיצד כאן שעושין לשמה כאן שעושין שלא לשמה

4. עקידת יצחק דברים שער צב (פרשת עקב) ד"ה ראה זו

היא החסרה שבעבודות שאף כי ידע שהוא יתעלה רצה בטוב ומואס ברע ומשכיר ומעניש עליהם מ"מ כיון שעושה מחמת יראת העונש הרי הוא שוה לתינוק שלמד פרקו מיראת רצועת רבו וכיוצא ולזה קראוה עבודה שלא לשמה. אבל אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (הוריות י' א) שכבר תועיל לו הדעת בהשגחת רבו ויראתו אותו בתחלתו לכשיעסוק אח"כ מזולת הבחינה ההיא ולזה השליבה מהסולם הראשונה היא היראה

5. אור החיים ויקרא פרשת בחקותי פרק כו פסוק ג ד"ה (ג) אם

והוא אומרם אם בחקתי וגו' שהוא עסק התורה תנאי הוא הדבר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, ואמר ואת מצותי יתבאר על דרך אומרם בגמרא (ברכות י"ז ב) הלומד שלא לשמה נוח לו שלא נברא, והקשו בתוספות עם אותה שאמרו לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ותרצו כי הם ב' אופנים שלא לשמה, א' לקנטר, וא' להתכבד, לקנטר נוח לו שלא נברא, להתכבד יעסוק שמתוך וכו', והוא מאמר ה' אם בחקתי תלכו ותנאי הוא

6. פנים יפות שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק יב ד"ה (יב) ויצקת

עובי ארון העץ, וכיון שא"א שיהיה מכסה הקרנות אם לא בהרחבתו ע"י הכאת הקורנס לכך נקרא פעמותיו: ואיתא שם ביומא [עב ב] כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח שנאמר מבית ומבחוץ תצפנו, נראה דיש להבין בזה מ"ש [פסחים נ ב] לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והקשה בתוספות [ד"ה וכאן בעושים] הא אמרינן כל הלומד תורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ותו איתא במס' נזיר [כג ב] גדולה עבירה לשמה יותר ממצוה שלא

7. רינה של תורה (לנצי"ב) - מטיב שיר שיר השירים פרק ב פסוק ו ד"ה (ו) שמאלו

מקודם. והנמשל הוא אהבת ה' לאדם ע"י התורה, ואיתא בשבת (ד"ס) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד, למיימינים בה היינו בלמוד לשמה אורך ימים, ולמשמאילים בה היינו בלמוד שלא לשמה עושר וכבוד, וידוע מאמר חז"ל כ"פ לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והיינו סיוע בקשת נפש הישראלי, שיסייעו להרגיל לתורה ומצות, עד שימצא וישיג אהבת ה', והיינו שמאלו תחת לראשי, היינו מתחלה שלא לשמה, אבל ואח"כ

8. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א

ההמון מפסידים לגמרי בהיותם מקיימים את המצות מיראת העונש ותקות השכר, אלא שאינם שלמים. אבל מוטב להם בכך כדי שתקנה להם תכונה והכשרה לקיום התורה, ויעברו אל האמת ויהיו עובדים מאהבה והוא אמרם עליהם השלום לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים עליהם השלום נחלקו בהם בני אדם לשלש כתות. הכת הראשונה והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חבוריהם

9. הר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף יז עמוד א ד"ה כאן לעושי (ד"ה דאמר רב)

כאן לעושיין לשמה כאן לעושיין שלא לשמה. דבעושיין לשמה גדול מעל שמים חסדך כלומר שהקב"ה מבטל ומשנה מערכות שמים בשבילו: דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וא"ת הא רב יהודה גופיה אמר בפרק היה קורא (דף יז א) דכל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא יש לומר גווי טובא איכא בשלא לשמה דהיא דהתם מיירי שעוסק בתורה כדי לקנות ולהתגדר וכיון

10. תוספות הרא"ש מסכת מגילה דף כה עמוד ב ד"ה מהו דתימא

מהו דתימא ליחוש דלמא אתי למיעבד מאהבה ומיראה. תימא דהכא משמע דמאהבה ומיראה אינו טוב, וקשה דאמר רב יהודה (בסוטה) [בנזיר] [כ"ג ב'] לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אלמא גם מאהבה קרי ליה שלא לשמה, [וקאמר דיעסוק שלא לשמה] וכן בברכות בפרק הרואה [חד] אקרויה בחלמיה מה רב טובך אשר צפנת ליראך [וחד] ויעלצו בך אוהבי שמך, [אמר להו תרוייכו רבנן צדיקי גמורי אתון מר מאהבה

11. באר שבע מסכת סנהדרין דף קה עמוד ב ד"ה לעולם יעסוק אדם

לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה כו'. פירשתי יפה בפרק בתרא דהוריות (י, ב):

12. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף טז עמוד ב ד"ה וכל העוסקין שלא

וכל העוסקין שלא לשמה כו'. נ"ל לפי מ"ש התוספות לקמן ובכמה דוכתין דאיכא תרתי שלא לשמה האחד הלומד על מנת לקבל פרס ע"ז אמרו **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה והב' הלומד ע"מ לקנטר ע"ז אמרו הלומד שלא לשמה טוב לו שלא נברא ז"ש שתשים שלום כו' בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה דהיינו לקבל פרס אבל בעוסקין שלא לשמה דהיינו לקנטר לא שייך לומר שתשים שלום ביניהם דהא כל עצמות למודם אינו

13. מהרש"א חידושי אגדות מסכת כתובות דף סז עמוד א ד"ה איבעית אימא לכבודו

ונענש עליה ואין להקשות הא אמרינן גבי צדקה אפילו שלא לשמה יש לו שכר עליה כדאמרינן כדי שיחיה בני וכו' ודרשו ובחנוני נא בזאת וגו' די"ל האי שלא לשמה לכבוד הוא גרע טפי כמו שמחלקין התוספות בפסחים אהא דאמרינן **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה כו' ובעלמא אמרינן טוב לו שלא נברא ע"ש ורבים בדור הזה שמקבצין עושר שלהם שלא באמונה ובחילול השם כגזלת עובד כוכבים ואח"כ מתנדבים מאותו ממון להיות להם כבוד בכל שנה ולתת להם

14. דף על הדף מנחות דף קי עמוד א

ויישב שכיון שאמרו חז"ל כאן כל העוסק בתורת חטאת ואשם מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב חטאת ואשם, וכיון שבלימוד התורה אמרו (פסחים נ' ע"ב) כי **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה שמתוך שלא לשמה - בא לשמה, על כן בא התנא בתחילת סדר קדשים והורה שלימוד ענייני קדשים אינו דומה ללימוד שאר חלקי התורה. והיינו כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם לחובה, וכיון שהלימוד הוא כנגד הקרבת הקרבנות - הרי

15. חשוקי חמד כתובות דף ח עמוד א

גדולות וכו', כי בהתהדר החכמים ובתתם עליונים, דבריהם נשמעים, וילוו עליהם העם כולו וידמו למועצותם. והשנית, בראות בני אדם את כל כבודם ילמדו לקח לנחול כבוד ותרבה הדעת. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נ, ב): **לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו** שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה. והשלישית, רבים מישיני לבבות יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה, ויכירו מעלתה, ויבא חשקה בלבבם, ויהיה עסקם בה לשם יתעלה ולעובדו בלבב שלם.

16. חברותא - הערות ברכות דף יז עמוד א הערה (22)

וכל העושה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא! כי נמצא שבריאנו היתה לשוא + (22). רש"י ותוס' הקשו ממה שאמרו [פסחים נ ב] **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והתוס' תירצו, שכאן מדובר בעוסק בתורה לשם קינטור, שהוא נוח לו שלא נברא. אבל אם עוסק בתורה לשם כבוד נחשב לו כמצוה, אם כי עיקר הלימוד צריך להיות לשמה. וראה באור ישראל [כ"ז] שהגרי"ס אמר שגם מי שיודע כי לימודו על מנת לקנטר חייב ללמוד. כי אף על גב שנוח לו שלא נברא, אבל מאחר שנברא, שוב אינו בן חורין להפטר משום מצוה. אך

17. אורחות חיים חלק א הלכות תלמוד תורה אות יד

הע"ה והע"הב שנא' יגיע כפיך כי תאכל אשריך בע"הז וטוב לך לע"הב לעולם שכלו טוב. אין מצוה

בכל המצות כן ששקולה כנגד כל המצות אלא ת"ת. ותחלת דינו של אדם אין נדון אלא על התלמוד ואח"כ על שאר מעשיו ולפיכך אמרו חז"ל [לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו](#) שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה:

18. חיי אדם חלק א כלל י סעיף ז

[לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו](#) שלא לשמה, דהיינו שיכבדוהו וכהאי גוונא, שמתוך שלא לשמה, בא לשמה. אבל הלומד על מנת לקנטר ולקפח חבירו, נוח לו שלא נברא:

19. ילקוט יוסף פסוקי דזמרה וקריאת שמע הערות סימן מט - לומר פסוקי תורה בעל פה אות יח

שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם, שאף שכבר הותר לכתוב משום עת לעשות לה', הרי נפקא מינה שלא הותר אלא כשכותב לשם שמים, ועדיין יש איסור על הכותבם לשם כבוד, אלא ודאי שלאחר שהותר הדבר משום עת לעשות לה', חזר להיות כעצם מצות תלמוד תורה, שאמרו חז"ל, [לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו](#) שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ולכן השמיטו דין זה בכלל. ע"כ. וכדברים האלה כתב גם הגאון בעל אבן שלמה על ספר הראב"ן (סימן מב דף לא ע"ב). וכן ראיתי להגאון רבי אברהם פלאג' בספר פדה את אברהם הנ"ל (מערכת ס' אות ז', דף יא ע"ד) שהעיר כיוצא

20. ילקוט יוסף תפילה ב הערות סימן קלא - מהלכות נפילת אפים אות לה

שו"ת יביע אומר חלק ד' (סימן יג). ושם הביא דברי הפרי השדה חלק ג' (סימן קפב), שכתב ליישב מנהגם שאומרים וידוי במנחה, משום שמא למד המסכת שלא לשמה, ודחה דבריו, שהרי אמרו חז"ל בפסחים (נ ב) כי גדול עד שמים חסדך, זה העוסק בתורה שלא לשמה. וכן אמרו בבבלי (כג ב) [לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו](#) שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וכן פסק הרמב"ם (פרק ג' מהלכות תלמוד תורה הלכה ה'). וכן מבואר בראבי"ה (הלכות אבל סימן תתמא), ובשבולי הלקט (הלכות שמחות סימן מד), שמותר לאבל תוך שלשים להכנס לסעודת סיום מסכתא, משום דחשיבא

21. ספר מצוות גדול עשין סימן יב ד"ה בפרק קמא

דינו של אדם אלא על דברי תורה ואחר כך על שאר מעשיו (ע"פ רמב"ם פ"ג ה"ה). אף על פי שבדקין אותו תחלה נשאת ונתת באמונה כדאיתא בפרק במה מדליקין (שבת לא, א). לפיכך אמרו חכמים פרק מקום שנהגו (פסחים נ, ב) [לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו](#) שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (ע"פ רמב"ם שם): עי' יו"ד רמו סעי' יט, כ.

22. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג ד"ה קמז וזה

ועצומים, כי בהתהדר החכמים ובתתם עליונים, דבריהם נשמעים, וילוו עליהם העם כולו וידמו למועצותם. והשנית - בראות בני אדם את כל כבודם ילמדו לקח לנחול כבוד ותרבה הדעת. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נ, ב): [לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו](#) שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה. והשלישית - רבים מישני לבבות יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה, ויכירו מעלתה, ויבא חשקה בלבבם, ויהיה עסקם בה לשם יתעלה ולעובדו בלבב שלם.

23. דרשות ר"י אבן שועיב פרשת צו ולשבת הגדול ד"ה ביררנו מכל

חנינא בריה ללמוד תורה בטבריא, אמרי ליה גמיל חסד הוא, שלח ליה המבלי אין קברים בקיסרין שדרתיך הא נמנו וגמרו בלוד וכו'. רבנן אמרי הדא דתימא בשיש מי שיעשה אותה מצוה, אבל לית תמן עביד יתה והדר לתלמוד. ועוד אמרו [לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו](#) שלא לשמה וכו'. ואמרין

בהגדה אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ולכן אז"ל תחלת דינו של אדם אינו אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון. ואמרו הלל מחייב העניים

24. של"ה פרשת עקב תורה אור ד"ה יג

תקריבון אלי', אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך שאפילו דין שהנשים יודעות אינך יודע, שנאמר (במדבר כז, ה) 'ויקרב משה את משפטן לפני ה'". עד כאן. וזהו 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד'. הכי נמי אמרו רבותינו ז"ל (פסחים נ ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אל תטעה לפרש, הקדוש ברוך הוא מסייעו לבוא לשמה בזכות שעל כל פנים עסק בתורה, על זה אמר 'לא יקח שחד', כי הפעולה זו אינה פעולה טובה, כי שונא גאות

25. רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה ה

כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה, ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט

26. אור הישר הלכות תשובה פרק י הלכה ה ד"ה [ה] ואמרו

[ה] ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וכו'. עי' בזוה"ק פרשת וישב דף קפ"ד ע"ב שכתב ז"ל ואפילו מאן דאשתדל באורייתא ולא ישתדל בה לשמה כדקא יאות זכי לאגר טב בעלמא דין וכו' ועי' מה שהאריך בזה בנפש החיים ח"ב פ"ב ג' ובמש"כ בחידושי לתענית דף ז' ע"א ד"ה תניא.

27. עבודת המלך הלכות תשובה פרק י הלכה ה ד"ה לפיכך כשמלמדין

הבל וריק וכו' ולכן התירו להמון כדי שיתישבו על אמונתם לעשות המצות לתקות שכר ולהנזר מן העבירות מיראת עונש ומזרזין אותן על זה ומחזקים כוונתם עד שישיג המשיג וידע האמת והדרך השלם מה הוא וכו' וזהו מה שאמרו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה עיי"ש.

28. פרי האדמה הלכות עבדים פרק ט הלכה ו ד"ה והנה התוס'

דמ' מקצתה רצה לומר מאותן שעשו שלא לשמה מה שא"כ ברבקה שהיא עשתה לשמה דודאי מעלתה יותר מיעל יעו"ש אלא דמהך סוגיא הקשה למ"ש רבינו ז"ל פ"ג מהל' ת"ת אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה לפיכך אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה דמתוך שלא לשמה בא לשמה והקשה הרב ז"ל דמה ענין תחלת דין לעסק שלא לשמה והרי דמצות נמי אמרו דלעולם יעסוק אפי' שלא לשמה וכו' אע"פ שאין תחלת דין עליהם וכו' [וכי] תימא דלא גריס רבינו

29. בית יוסף יורה דעה סימן רמו אות כ אות ומ"ש לפיכך

ומ"ש לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה וכו'. מימרא דרב יהודה בריש פרק מקום שנהגו (פסחים נ:) ובפרק עגלה ערופה (סוטה מז.):

30. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף כ

לעולם יעסוק אדם בתורה, יט אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

31. לבוש יורה דעה סימן רמו סעיף כ

לפיכך אמרו חכמים [פסחים נ ע"ב] לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

32. ראשון לציון סימן רמו סעיף כ

יעסוק כו' במ' ברכות דף י"ז גרסי' וז"ל ראשית חכמה כו' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ע"כ והק' התוס' התם וז"ל וא"ת והאמר ר"ל בפרק מקום שנהגו לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה וכו' וי"ל דהכא מיירי שאינו לומד אלא לקנטר חברו והתם מיירי שלומד ע"מ שיכבדוהו עכ"ל לדידהו ז"ל לקנטר אין ללמוד כלל ולע"ד נראה דחוק דסתם קאמר ונראה דיש חילוק בין תחלת הלימוד

33. ברכי יוסף יורה דעה סימן רמו ס"ק יב

יב. דין ר'. לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה וכו'. היינו דוקא כדי להתכבד וכיוצא, אבל לקנטר נח לו שלא נברא. כ"כ התוספות (פסחים נ: ד"ה וכו'). ומדברי הרמב"ם סוף הלכות תשובה (פ"י ה"ד) משמע שמסכים לזה, שכתב אמרו חכמים הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא וכו', כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכו' אמרו חכמים

34. ברכי יוסף יורה דעה סימן רמו ס"ק יב

חכמים הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא וכו', כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכו' אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה וכו'. עכ"ל. הרי דפירש שלא לשמה שאמרו לעולם יעסוק וכו', בעוסק לקבל שכר וכו', ולעיל הוה בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי ולקבל שכר בחדא מחתא, משמע דגם מ"ש אח"כ דעוסק

35. שו"ת משיב דבר חלק א סימן מו ד"ה מכתבו מיום

את מוחו, נמצא ההוראה שלא לשמה, וע"ז אמרו חז"ל ביומא (ע"ב ב) מ"ד וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סה"מ, והיינו דא"ר דאומן לה סמא דחיי ודלא אומן לה סמא דמותא, והקושיא ידוע הא אחז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה והישוב הידוע דמיירי לקנטר הוא דחוק כאן דאיתא לעיל לא זכה זרה ממנו ופירש"י משתכח הימנו, וזה העונש הוא אפילו לשלא לשמה כמשמעו דרק הלומד תורה לשמה תנן נעשית לו כמעין

36. שו"ת אפרקסתא דעניא חלק ד - עניינים שונים סימן שסד ד"ה וגם בס'

וגם בס' תורת חיים בלקוטים ד"ה לעולם כ' זלה"ק לכאורה צ"ל לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה. רק ח"ו, זה ודאי אסור כו' ע"ש. וזהו תמיה רבתי דבכל המקומות בש"ס אי' לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה כו', עי' פסחים ד"ן: ושם נסמן, וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהל' תלמוד תורה ה"ה ובהל' תשובה פ"י ה"ה.

37. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה תשובה: בברכות

בחכמה ובמנין, שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם, לעושים לא נאמר אלא לעושיהם, לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה, וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. והקשו התוספות, שהרי אמרו בפסחים (דף נ' ע"ב), לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ותימצו שיש שני סוגים שלא לשמה, סוג אחד שלומד לשם הנאתו לנחול כבוד ושיקראוהו רבי, או ליטול שכר, שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שצוהו לעסוק

38. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה (ב) והרמב"ם

את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו'ו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס. ובהלכה ה': כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר בעולם הבא או כדי שלא תבוא עליו פורענות, הרי זה עוסק שלא לשמה, ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדים את הקטנים ואת כלל עמי הארץ מלמדים אותם לעבוד את ה' מיראה ובכדי לקבל שכר לעולם הבא, עד שתרבה ותגדל דעתם עליהם ויתחכמו חכמה

39. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה (ה) צא

לשמה כראוי, והעסק בתורה שלא לשמה הוא מדרגה שמתוך כך יוכל להגיע למדרגת לשמה, ולכן גם הוא אהוב לפני השם יתברך, כמו שבלתי אפשרי לעלות מן הקרקע לעלייה אם לא דרך מדרגות הסולם, ולכן אמרו בפסחים (נ' ע"ב) לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, ומה שאמרו לעולם, ר"ל בקביעות, דהיינו שבתחילת הלימוד אינו מחוייב רק שילמוד בקביעות ובהתמדה יומם ולילה, ואפילו אם לפעמים יפול במחשבתו בודאי איזו פניה עצמית לשום גאווה וכבוד וכיוצא

40. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה (ו) והנה

הלימוד שלא לשמה. ועיין עוד בפירוש הגר"א מוילנא (משלי פרק ט"ו פסוק ט"ז) ובשו"ת בית נפתלי (סימן ס"ה אות ו') ע"ש. גם הלום ראיתי להגאון רבי זלמן בשלחן ערוך (הלכות תלמוד תורה פרק ד' הלכה ג') שכתב, ומה שאמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והיינו אפילו כשלומד כדי להשיג עושר וכבוד, זהו רק כשמקיים המצוה שלומד, אלא שאינו מכוין לשם שמים, אבל אם אינו מקיים המצוה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו

41. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה (ו) והנה

ז' ע"א) על דברי מהר"ש פרימו הנ"ל ע"ש. ועיין עוד בספר יושב אהלים (דף קי"ט ע"ד). ועיין בברכות (כ"ח ע"א) כל הרוצה להכנס לבית המדרש יכנס, וכתב בשו"ת יד אליהו מלובלין (סימן מ"ח

דף נ"ו ע"ד), דהיינו משום דסבירא ליה לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך וכו', ורבן גמליאל שהיה אומר כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש, לא סבירא ליה הכי ע"ש. וזה נראה דוחק לומר שיש מחלוקת תנאים בדבר, אלא שהואיל ואסור ללמד תורה

42. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה (ז) אמנם

הותר לכתוב משום עת לעשות לה', הרי נפקא מינה שלא הותר אלא כשכותב לשם שמים, ועדיין יש איסור על הכותבם לשם כבוד, אלא ודאי שלאחר שהותר הדבר משום עת לעשות לה', חזר להיות כעצם מצות תלמוד תורה, שאמרו חז"ל, לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ולכן השמיטו דין זה בכלל ע"כ. וכדברים האלה כתב גם הגאון בעל אבן שלמה על ספר הראב"ן (סימן מ"ב דף ל"א ע"ב). וכן ראיתי להגאון רבי אברהם פלאג'

43. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן עד ד"ה בסיכום: מותר

שלא לשמה (כגון שמחרפים אותו ושותק, אבל לא לשם שמים, אלא כדי לקנות לו שם תוספות). הי עדיפא? ומשני דכיון דענוה לשמה ודאי עדיפא, דקיימא לן ענוה גדולה מכולם, אפילו שלא לשמה נמי עדיפא, כדאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה וכו'. אלמא דבאותה שעה נמי עדיפא, ולא משום לאחר זמן שיגיע לשמה הוא. ועיין בספר ישרש יעקב למהרח"א בנזיר (כ"ג ע"ב), ובספר מלך שלם בחידושי הש"ס (דף ס' סע"א) [ועיין בספר ברכות

44. שו"ת מים חיים חלק ב סימן נב ד"ה ובאמת שאין

ובאמת שאין זה כל כך מוכרח מכח קושית התוס', וכל קושיא ניתן לתרצה בכמה אנפין, ואם אמנם סובר הרמב"ם לחלק כחילוק התוס', ודאי שהיה צריך לפרש דבריו ולפסוק שלא אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, אלא באופן זה דוקא שמכוין לכבוד וכדומה, ולא למי שמתכוין לקנטר חבריו, וזה אינו דבר המוכרח מעצמו.

45. שו"ת מים חיים חלק ב סימן נב ד"ה ולכן נראה

ולכן נראה לענ"ד שבזה בא לתרץ קושית התוס' לשיטתו. כי אחרי שרב עצמו אמר הלומד תורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ומכאן שדבר זה הוא חמור וגרוע מאד, איך חזר בעצמו ואמר, לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה. ואף שיבוא אחר כך ללמוד תורה לשמה הלא בינתיים עושה הוא מעשה חמור ללמוד תורה שלא לשמה. ולכן פירש הרמב"ם משום שתחלת דינו של אדם הוא על התלמוד, ואם נאסור עליו ללמוד תורה שלא לשמה אוי לנפשו ביום הדין שלא יזכה

46. שו"ת משנה הלכות חלק ח סימן רמז ד"ה ולפי שידעו

מפסידין מכל וכל בעשותם המצות מיראת העונש ותקוות השכר אלא שהם בלתי שלמים ואולם זה טוב להם עד שיהיה להם כח והשתדלות בעשיית התורה ומזה יתעוררו לדעת האמת ויחזרו עובדים מאהבה וזה הוא מה שאמרו ז"ל (ב"ב ט"ו) לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה עכ"ל, ע"ש. העתקתי כמעט כל דבריו כי הם קילורין לנו לעינים.

47. שו"ת יחל ישראל סימן ג ד"ה והנה כתב

מהל' תשובה ה"ה), כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה. ואמרו חכמים **לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו** שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתם ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז

48. תולדות יעקב יוסף ויקרא פרשת ויקרא ד"ה וכי תימא

וכי תימא א"כ קשה על הש"ס שאמרו **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה וכו', לכך ביאר הכתוב עצמו קרבן ראשית תקריבו, ר"ל כשהוא בבחירתו שהוא ראשית ימיו, בזה רשאי להקריב גם שאור ודבש, שיהי' תורתו להנאתו, כדי שאחר כך יבא לשמה. ומכל מקום אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח כל זמן שעושה להנאת עצמו כי אם כדי שיבא אחר כך לשמה, וזהו כוונת הש"ס שמתוך שלא לשמה בא לשמה, מיהו כל זמן שעוסק שלא לשמה אין זה ריח ניחוח, ואם כן קושית

49. שפתי צדיקים נביאים ד"ה שייך לישעיה

בראתי יצר הרע בראתי תבלין הוא התורה. אך ידוע שהיצר הרע לפתח חטאת רובץ ואפילו אם האדם מתגבר ומושכו לבית המדרש אינו מניחו לעסוק בתורה לשמה רק מבלבל את מחשבתו בהבלי עולם, ועל זה אמרו חז"ל (**פסחים נ ב**) **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והיינו שלא יחלוש דעתו בשביל זה שלומד שלא לשמה ויתרשל ח"ו להלחם כנגדו רק אדרבה יתחזק בכל כחו בכל פעם יותר ויותר עד שיגרשהו וילך ואז ילמוד תורה

50. בת עין שמות פרשת משפטים ד"ה או יאמר

או יאמר על זה הדרך הנה אמרו ז"ל **לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו** שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. פירוש שלא לשמה הוא כשעובד על מנת לקבל פרס הן בעולם הזה הן בעולם הבא נקרא שלא לשמה כי אין זה שלמות הכונה. אמנם עכ"פ יעסוק בבחינה זו כדי שעי"ז יגיע לבחינת לשמה והבא לטהר מסייעין אותו רק באופן שהאדם יבין זה היטב שעדיין לא הגיע לשלמות העבודה ויתפלל לה' שיעזור לו שיגיע לבחינת לשמה שלמות העבודה.

51. שם משמאל במדבר שבועות שנה תרעט

וטורפין אותן בפניו, ומשעשה תשובה נעשה מודבק בשכינה צועק ונענה, ולשון טורפין אותן בפניו הפירוש שחוטפין ממנו בפניו מלשון טרף טורף יוסף, משא"כ תורה שאינה נטרפת ומתפגמת כלל. וזהו שגרסת הרמב"ם (שם פ"י ה"ז) **לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו** שלא לשמה, ולא גרס מצוות, כי במצוות שלא לשמה אפשר שיאחזו בהן החיצונים ולא יבוא מתוך שלא לשמה לעשות לשמה, אבל תורה מחמת שאינה נפגמת, ע"כ יש בכחה להביאו לעסוק לשמה: והנה ענין כתר

52. כתב עת שנה בשנה תשל"ז, 173 - 185

נושא המאמר: מנהגים ונמוסים (הערות בדיני תפילה)

רבי חיים חוזר על רעיון זה גם בספרו, נפש החיים (סוף פרק ג') בהביאו שם את מאמר חז"ל, לעולם יעסוק אדם בתורה, אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה, בא לשמה, הוא מסביר: "אין הפירוש דוקא שיבוא מזה ללשמה עד שאחר כך יעסוק בה תמיד כל ימיו רק לשמה. אלא, היינו שבכל פעם, שהוא לומד בקביעות זמן כמה שעות רצופות, אף שדרך כלל, היתה כוונתו שלא לשמה, על כל זה בלתי אפשר כלל, שלא יכנס בלבו באמצע הלימוד על כל פנים, זמן מועט כוונה רצויה

53. כתב עת המעין יט, ג, 32 - 17

נושא המאמר: מצות תלמוד תורה, מהותה ותכליתה
יש מחלוקת תנאים בדבר, כן משמע מלשון הגמרא (כלה רפ"ח) על הברייתא: "ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה", ומקשה בגמרא: "ולר' מאיר אדתיני כל העוסק בתורה לשמה, לית ליה הא דר' יוחנן... לעולם יעסוק אדם בתורה, אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כי קאמר כשיטת ר' עקיבא, דתניא ר' עקיבא כל הקורא שלא לשמה, נוח לו שאילו נהפכה שליתו בפניו", משמע שר' מאיר סבר כמימרא של ר' יוחנן, ומה שאמר דוקא ת"ת

54. כתב עת שמעתין 90, 50 - 48

נושא המאמר: הוראת תורה לתלמידים שאינם מקיימים מצוות
(ז', ע"א) "תניא ר' בנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים וכו' וכל העוסק בתורה, שלא לשמה - נעשית לו סם המות" וכו', ובתוס' שם ד"ה: "וכל העוסק בתורה שלא לשמה", מקשים מדברי הגמרא במס' פסחים "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה" וכו', ומתרצים: דמה שאמרינן הכא כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשה לו סם המות, היינו מי שלומד לקנטר וכאן לא מפרשים התוס' מה משמעותה של המלה לקנטר. על כל פנים, ברור הוא שלפי

55. כתב עת תחומין יג, תשנ"ב - תשנ"ג, 280 - 274

נושא המאמר: הוראת תורה לאחים שאינם שומרי תורה ומצוות
רמו, יב) מצא שהרמב"ם כתב במפורש, שיש מקום להמליץ רק על לימוד למטרה שאינה שלילית. וכך פסק בהל' תשובה י, ה: כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר, או כדי שלא תגיע עליו פורענות, הרי זה שלא לשמה..... ואמרו חכמים: לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה - "זה", ולא אחר. דברי הרמב"ם הועתקו לשו"ע יו"ד רמו, כ, והש"ך (ס"ק יט) הביא שזה כדברי התוס'. ועי' עוד מש"כ הראשל"צ ה"ר עובדיה יוסף בשו"ת יחווה - דעת ח"ג סי'

56. כתב עת תחומין יג, תשנ"ב - תשנ"ג, 280 - 274

נושא המאמר: הוראת תורה לאחים שאינם שומרי תורה ומצוות
אותה בלבד. וכן אין תכלית האמת, אלא שידע שהוא אמת, והתורה אמת, ותכלית ידיעתה - לעשותה. על כל הדוגמאות האלו כתב הרמב"ם: ולפי שידעו החכמים ז"ל שזה ענין קשה עד מאד, ואין כל אדם משיג אותו... וזהו שאמרו ז"ל: לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בה לשמה. הרי שגם הלומד לצורך ידע בלבד, שלא ע"מ לעשות, מומלץ לו לעסוק בכל זאת בתורה. +4. הסבר הירושלמי לפי הרמב"ם

57. כתב עת בנתיבי חסד ואמת תשנ"ב, 16 - 11

נושא המאמר: העושה מצוה לשם שכר

שלא אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, אלא באופן זה דוקא שמכין לכבוד וכדומה, ולא למי שמתכוין לקנטר חבריו, וזה אינו דבר המוכרח מעצמו. ולכן נראה לי שהרמב"ם אינו סובר כחילוק התוס', ולו יהא זה מן הטעם הפשוט שלימוד תורה רק כדי לקנטר ולקפח חבריו אינו דבר מצוי וכמו שכתבנו לעיל. ולדעת הרמב"ם יש סוג אחד "שלא לשמה" בלבד וביארו באורך רב בהקדמה לפרק חלק (פרק עשירי סנהדרין) במשלו המפורסם לנער קטן שהביאוהו אצל

58. כתב עת בנתיבי חסד ואמת תשנ"ב, 16 - 11

נושא המאמר: העושה מצוה לשם שכר

זאת וכיצד כרך שתי מימרות הרחוקות זו מזו. ולכן נראה לענ"ד שבזה בא לתרץ קושית התוס' לשיטתו. כי אחרי שרב עצמו אמר הלומד תורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ומכאן שדבר זה הוא חמור וגרוע מאד, איך חזר בעצמו ואמר, לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה. ואף שיבוא אחר כך ללמוד תורה לשמה הלא בינתיים עושה הוא מעשה חמור ללמוד תורה שלא לשמה. ולכן פירש הרמב"ם משום שתחלת דינו של אדם הוא על התלמוד, ואם נאסור עליו ללמוד תורה

59. כתב עת מקבציאל כ, תשנ"ה, פח - קיג

נושא המאמר: בעיני תלמוד תורה

עזבם את תורתם לא על עבודה זרה ולא על גילוי עריות ושפיכות דמים, אמר הקב"ה לא הגלית את ישראל אלא בשביל שעזבו את תורתם, שנאמר אותי עזבו ואת תורתם לא שמרו האותי עזבו למה תורתם לא שמרו, מכאן אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. כי קאמר [רבי מאיר] בשיטת רבי עקיבא, דתניא רבי עקיבא אומר כל הקורא שלא לשמה נוח לו שאילו נהפכה שליתו על פניו שנאמר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, כל הקורא

60. כתב עת מקבציאל כ, תשנ"ה, פח - קיג

נושא המאמר: בעיני תלמוד תורה

מחלוקת בין רבותינו ז"ל, דסברת רבי מאיר כסברת רבי עקיבא דהלומד שלא לשמה נוח לו שנהפכה שליתו על פניו, ולית ליה הא דלעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואילו רבי יוחנן סובר לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, עיין היטב במסכת כלה דלעיל. ואם אכן נכון הדבר נתיישבה הסתירה שהעירו עליה רבותינו בעלי התוספות ז"ל, דיח לומר דרבה בברכות האומר דכל העושה שלא לשמה

61. כתב עת מקבציאל כ, תשנ"ה, פח - קיג

נושא המאמר: בעיני תלמוד תורה

במקומו, ובהא אתי שפיר, אלא אף אם נאמר כסברת התוספות דכתובות (ח' א') דרבי יוחנן אמורא ולא אומרים עליו תנא ופליג, נמי אתי שפיר, שהרי במסכת כלה הביאו סברת חכמים שאמרו כן וכמפורש שם: "מכאן אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה

בא לשמה" ודוק. אלא שמה שיש להעיר ולעמוד בדברי מסכת כלה בשם רבי יוחנן, הוא מדברי רבותינו בירושלמי מסכת ברכות (פ"א סה"ב ד"ח ע"א): "אמר רבי יוחנן הלמד שלא

62. כתב עת מקבציאל כ, תשנ"ה, פח - קיג

נושא המאמר: בעניני תלמוד תורה

ה' על עזבם את תורתך לא על עבודה זרה ולא על גילוי עריות ושפיכות דמים, אמר הקב"ה לא הגלית את ישראל אלא בשביל שעזבו את תורתך, שנאמר אותי עזבו ואת תורתך לא שמרו האותי עזבו למה תורתך לא שמרו, מכאן אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. כי קאמר [רבי מאיר] בשיטת רבי עקיבא, דתניא רבי עקיבא אומר כל הקורא שלא לשמה נוח לו שאילו נהפכה שליתו על פניו שנאמר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם,

63. כתב עת צהר טו, רפא - רפו

נושא המאמר: נתינת צדקה למטרת פרסום

בשביל שלכבודו התכוון? הא לדבר צדקה אמרינן: האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי צדיק גמור! ומתריך: שלא לשמה לכבוד הוא גרע טפי. כפי שמחלקין רבותינו בעלי התוספות, במסכת פסחים נ' ע"ב על דברי הגמרא "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה" בין כוונה שלילית לבין חוסר כל כוונה עי"ש. מהרש"א מסיים: "רבים בדור הזה, שמקבצין עושר שלהם שלא באמונה ובחילול השם בגזילת גוי, ואח"כ מתנדבים מאותו ממון להיות להם כבוד בכל שנה

** Please treat this text with respect / Responsa Project Bar Ilan University **